

Stockholm 2022-12-30

Miljödepartementet

Yttrande över Naturvårdsverkets redovisning om ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) har tagit del av remissen och har följande synpunkter att framföra om förslaget till det nationella programmet om ersättning.

Skälet till att lyfta ut åtgärderna ur den strategiska planen, för genomförandet av EU:s gemensamma jordbrukspolitik för perioden 2023–2027, var enligt regeringen att hitta enklare, mer flexibla och kostnadseffektiva lösningar för hur åtgärderna kan ersättas.

Inledningsvis vill SHF framföra att vi upplever att det är bra att Naturvårdsverket (NV) har hittat ett sätt att kringgå det som av många sökande av EU-bidrag upplevts som svårhanterligt och byråkratiskt. Förenkling av administration och hushållning av skattemedel är alltid till fördel för medborgarna. Vi bedömer även att det är positivt att NV har hittat sätt att fortsatt kunna ge bidrag till sådant brukande som nu tagits bort från EU:s nya jordbruksregler, Common Agriculture Policy (CAP). Åtgärderna som finns med i förslaget till program gynnar både kulturlandskapet och den biologiska mångfalden, både genom fortsatt traditionellt brukande eller återupptagande av detsamma.

Förordningen har ett mycket gott syfte och ambition i att bevara, stärka och upprätthålla den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. SHF vill hävda att det därför är av största vikt att förordningen kommer till stånd genom att de medel som regeringen aviserat kommer avsättas för ändamålet. (s.64) Vi beklagar dock att ersättningen för åtgärderna kommer att minska i jämförelse med tidigare ersättningsperiod (s. 72), och vill rekommendera att medel till administration inte tas från den indikativa budgeten, så att ersättningen till sökanden minskar ytterligare (s. 73).

Eftersom det handlar om ersättningar som både kommer att gynna den biologiska mångfalden och kulturlandskapet anser vi att det är bra att kulturmiljövärdena nämns, både när det gäller hamlade träd och myrslåtter. Det är också positivt om ersättning även gäller alléer eftersom det är just spridning av arter i landskapet som vill åstadkommas, trots att ansökningarna då befaras bli många. (12 §).

Vi tycker även om förslaget att ersättningen ska gå till brukarna och inte vara en ersättning till länsstyrelsernas egna åtgärder i skyddande områden. Eftersom SHF värnar äganderätten ser vi det positivt att programmets ersättningar har fokus på den stora andelen ”hävdberoende direktivnaturtypernas förekomster” som finns i landskapet utanför Natura 2000-nätverket (s.19). Vi tror liksom NV att det är gynnsamt att lantbrukaren i högre grad själv kan planera och genomföra åtgärderna när det är lämpligt (s. 66). Den ökade ersättningen per träd och hektar kommer förhoppningsvis att öka antalet ansökningar och åtgärder (s. 62-63).

SHF anser att långsiktighet är viktigt när det gäller landskap och att det därför är bra att det finns andra ersättningar som går att söka efter restaureringen av slätter- och betesmarker, vilket står i 31 §. Vi anser att det är viktigt att lyfta regionala skillnader, varför vi tycker det är positivt att relevanta regionala kriterier omnämns på s. 14. SHF ser fram emot att ta del av i remissen av den vägledning som tas fram kring dessa. Det är därför bra att det ska finnas möjlighet att ta hänsyn till regionala prioriteringar (s. 62). SHF stödjer NV:s tankar kring att det är bra om stödet rymmer stor frihet för regionala prioriteringar och urvalskriterier men att det också finns en nationell överblick. Det är därför fördelaktigt att det är länsstyrelserna som fördelar och NV rapporterar stödet (s. 19).

Hot om återbetalning kan minska antalet ansökningar

SHF befarar att några formuleringar i förordningens paragrafer kan avskräcka brukare att söka bidraget, vi syftar på 37-38 §§. I 37 § fjärde stycke står att ”ersättningen av annan orsak har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren skäligen borde ha insett detta” och i 38 § att länsstyrelsen kan ”kräva tillbaka ersättningen tillsammans med ränta beräknad enligt grunderna i 5 § räntelagen”. Möjligen kan ett tillägg göras med formulering; ”så kommer ej att ske om det går att bevisa att sökanden har handlat i god tro” eller att ännu en paragraf införs om att länsstyrelsen ska kontrollera att markerna lämpar sig för restaurering eller kräver in handlingar som visar att det historiskt funnits slätter eller betesmarker där tidigare. SHF anser dock att det är bra att länsstyrelsen kan undanta träd om de visar tecken på sjuka (s. 27).

Angående det administrativa systemet

På sid 13 under rubriken *Genomförande* står att ”det så långt inte har funnits tid att närmare undersöka utformningen av ett sådant administrativt system hos länsstyrelserna som krävs för att genomföra programmet enligt förslaget”. SHF befarar att det kan orsaka liknande problem med långa handläggningstider som vid införandet av det förra landsbygdsprogrammet. På s. 21 står även att ”För att helt kunna definiera programmets urval, frekvens och främsta indikatorer behöver också den tekniska lösning som ska användas i administrationen av ersättningarna beskrivas mer utförligt än vad som hittills hunnits med.” Förutom den befarade långa startsträckan, är det också av största vikt att skattemedel används effektivt. Därför bör det omgående utredas vilket system som ska användas och vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för detta, utifrån ekonomiska och personella resurser.

Hamlade träd

SHF anser att det är positivt att man åter ska kunna få bidrag för hamlade träd som står t ex på åkermark (s. 23) liksom för restaureringshamling. (s.27) Bidrag enligt det remitterade

programmet tar också bättre hänsyn till hur hamling bör ske, dvs inom vilka tidsspann det traditionellt bör ske och att träden inte behöver stå på marker som har höga värden. Det skulle dock vara fördelaktigt om det i rapporten uppgavs hur många procent av de olika träd och marker som finns kvar, liksom det som uppges angående ljunghedar på s. 33.

Myrslåtter

Att krav ställs på att höet ska hässjas på plats vid myrslåtter innebär en ökad läsbarhet av landskapet och förståelse för det historiska hävdandet (s.37). Det är även bra att det är tänkt att ta hänsyn till lokala variationer gällande vattenregimen vid myrslåtter (s. 42). Att ersättningen för myrslåtter kommer pausas under 2023 och först kommer att kunna beviljas under 2024 är dock beklagligt (s. 43). Det vore bra om den prioriteringsmodell för myrslåtter som planeras att tas fram av NV tillsammans med länsstyrelsen, även går på remiss till berörda regionala hembygdsförbund och lokala hembygdsföreningar eftersom det enligt programmet är tänkt att ta hänsyn till dessa olika nivåers prioriteringar. Hembygdsrörelsen är en resurs som har kunskap om det historiska landskapet och brukandet av detsamma. Att även ängslador och andra kulturmiljövärden får ingå i arealen är också något som vi ser positivt på, eftersom vi anser att både bebyggda anläggningar och naturen är olika delar i samma kulturlandskap (s. 44). Gällande myrslåttersersättning tycker vi dock inte att bidraget ska begränsas till att vara möjligt att söka i norra Sverige (23 §)

Det är glädjande att läsa att det finns ”anledning att titta på hur restaureringsersättningen i framtiden skulle kunna byggas ut för att öka takten i restaureringen om medel till detta finns” eftersom det även står att ”det finns ett stort behov av restaurering av betesmarker och slåtterängar” (s. 51).

Slutligen bedömer SHF att det dock inte är rimligt att förordningen ska träda i kraft 1 januari 2023, eftersom remissyttranden om redovisningen om ett nationellt program ska inlämnas dagen före, det vill säga 30 december 2022.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Helena Rosenberg
Kulturmiljöstrateg